

Museets skjulte skatte

af Grete Simonsen og Birthe Christensen

På museet har vi en fin tekstil- og dragtsamling, og det kan vi kan bl.a. takke Poul Fredholm, museets stifter, for. Som malermester kom han rundt i hjemmene. Fredholm var bevidst om det arbejde, som kvinder gennem tiderne har udført med deres hænder i form af syning, strikning, hækling, knipling og broderi. Det var værdifulde skatte, som lå i skufferne rundt om i huse og på gårde, tekstiler, som husmoderen havde ansvar for. Hun havde stor ansvarsfølelse for, hvad de ældre generationer havde fremstillet, og gjorde derfor en dyd ud af at bevare det for eftertiden. Fredholm opfordrede de husmødre, som ikke selv ønskede at opbevare de gamle tekstiler, til at give dem til museet.

Når vi registrerer tekstiler på museet, sidder vi ofte og siger: "Nej, hvor er det flot lavet"! Alle genstande på museet bliver registreret, hvorved andre museer i Danmark via edb kan se, hvad Tåsinge Museum har liggende opbevaret. Evt. kan de låne museets genstande til f.eks. en udstilling andet sted i landet. Det er tydeligt, at almuens kvinder blev inspireret af de herskabshjem, hvor de tjente.

Tøsingerne er stadig flinke til at aflevere genstande til museet. Vi kan opleve, at vi pludselig finder ud af, at genstande eller tekstiler, som før har hørt sammen og oprindeligt tilhørt samme person, efter at være blevet adskilt, igen er blevet samlet på museet. Grethe Simonsen har i Tåsinge Årbog 2001 fortalt om en dåbskjole, som var udlånt af en tåsingefamilie til en udstilling om kristentøj og dåbskjoler. Dåbskjolen var syet af et kirkeforklæde fra 1840 af dåbsbarnets bedstemors til

dåben i Landet Kirke i 1860. Når en kvinde havde født, blev hun anset for uren. Derfor var det skik, at hun ved første besøg i kirken efter en fødsel skulle vente i våbenhuset, indtil præsten kom og hentede hende og førte hende ind i kirken. Kvinden havde som regel hvidt fint forarbejdet forklæde og skuldertørklæde på til højtideligheden. Museet vidste ikke, at der også fandtes et skuldertørklæde til kirkeforklædet. Da forklædet var syet om til dåbskjole, var de 2 dele blevet adskilt. Men fra Marie Dickman, Stjoul, fik vi indleveret et tambureret skuldertørklæde i fint hvidt lærred

Jørgen og Helle med deres lillebror Hans-Henrik Simonsen, som blev døbt i den gamle dåbskjole i 1963.

med tilhørende historie om tørklædets oprindelse. Marie havde fået det af sin mor Anna Jakobsen, som igen havde fået det af sin mor Ane Rasmusdatter, født 1804 i Vårø, gift i 1830. Hun havde syet tørklædet til kirkebrug sammen med det kirkeforklæde, som var syet om til dåbskjole.

Danmarks folkelige broderier

Foreningen "Danmarks folkelige broderier" har været medvirkende til, at samlingen er blevet så fin på Tåsinge Museum.

Museet har udklip fra artiklen: "Danmarks Folkelige Broderier", der blev bragt i "Ugebladet Landet" i 1954. Poul Fredholm har skrevet under flere af billederne i udklipet: "Er i min samling". Dette viser, at han allerede på det tidspunkt havde en fin samling af broderier m.v. En samling, som i dag befinder sig på Tåsinge Museum.

"Danmarks folkelige broderier" var en forening under DSDH, "De Samvirkende Danske Husholdningsforeninger", som havde til hovedopgave at medvirke til at bevare gamle håndarbejder. DSDH's hovedbestyrelsen havde nogle dygtige kvinder, som vidste, hvad der lå i gemmerne. DSDH var en landsorganisation på lige fod med husmoderforeningen, men repræsenterede landområderne. Dette er kort fortalt. Indtil foråret 2011 havde vi Familieforeningen tilbage, som var en lokal forening uden landsorganisation. Familieforeningen er nu også nedlagt. DSDH blev senere slået sammen med Landboforeningens Husholdningsudvalg.

Man var klar over, at der lå mange fine ting gemt. I 1954 blev Tåsinge husholdningsforening udpeget til et slags forsøgsområde for at undersøge, om der var grundlag for at starte en registrering, der skulle omhandle gamle håndarbejder og fortælle historie om kvinders hverdag, man kan kalde det "Skattene i skufferne". Tåsinge er som bekendt en ø og havde kun én forening, derfor var det naturligt at bruge Tåsinge Husholdningsforening til

denne opgave. Tåsinge Husholdningsforening havde på det tidspunkt en meget dygtig og dynamisk formand, nemlig Sigrid Højte Jensen, Hellev. Hun var også med i DSDH's hovedbestyrelse. Det var oplagt at afprøve det her og undersøge, om der var grundlag for videre arbejde med at registrere håndarbejderne landet over. Bestyrelsen var rundt på øen for at spørge, om man var villig til at låne ud af de gamle tekstiler, der lå i skufferne. Det viste sig, at der var stor interesse.

Det blev til en udstilling i Landet forsamlingshus tirsdag den 16. nov. 1954, og det blev noget af et tilløbsstykke. Der var mellem 400 til 500 gamle ting, og der var ca. 200 besøgende den tirsdag eftermiddag.

Udstillingen blev besøgt af flere sagkyndige, bl.a. Helga Foght, som var sekretær for Danmarks Folkelige Broderier og Charlotte Rud, som var håndarbejds lærer på Kerteminde Husflidsskole. Hun havde bl.a. kniplot, fra hun var 10 år, og fremstillet mange kniple-mønstre, som man stadig kan købe.

Bestyrelsen og de sagkyndige var spændt på, om der kom håndarbejder frem, men som de sagde: "Marken er uopdyrket endnu, og perlerne kan være gemt og glemt". Indsamlerne oplevede flere gange, at folk ikke mente, at det var noget særligt, og så viste det sig, at der var skatte, bl.a. flere tylsbroderier og tambureringsarbejder. De sagkyndige var tilbøjelige til at mene, at tamburering var egns typisk.

Sigrid Højte Jensen åbnede udstillingen med disse ord: "Det 20. århundredes børn lever i en tid, hvor materialismen har gode kår, så netop for os ville det være godt, om vi kunne besinde os på gamle tiders minder og få ro til den glæde, som ligger i forarbejdningen af et smukt håndarbejde".

Klenodie

Et af vore klenodier, blandt mange her fra øen, er en bul (snøreliv). Den kan ses i museets udstilling med tåsingedragter, og man kan

Tove Nielsen ved udstillingen i Tåsinge Forsamlingshus i 1954.

lige forestille sig, en ung pige har den på. Det er håndvævet uld, med blomstermønster, et såkaldt urtepottemønster, vissengrønne urtepotter, blomsterne lysegrønne og blå. Bullen er syet med indsnit til taljen, hvorved der opstår et lille skødeffekt, og der er kantbånd i hals, ærmegab og på skødet. Ved indsnittet foran forneden er der slidset op til indsnittet, her er også kantebånd på. Selve bullen er rød, kantebåndene, snørehullerne og snøren er blå. Den er håndsyt, og foret er hørlærred. Taljen er 72 cm, hele længden er 45 cm. Bullen er fra ca. 1790. Den har været udlånt til Nationalmuseet til analyse. Mønsteret er med i en bog om vævemønstre "Dansk Bondevævning" af Pauli Andersen.

En anden bul, som vi vil fremhæve, er en bul i brun silkebrokade med store indvævede blomsterbuketter i vissengrønt, forskellige nuancer i lysegrøn, gul og beige. Gul silkekant ved hals og ærmegab og snørehuller ned foran. Slids i siderne og dybe læg 3 steder på ryggen. Skulderstykket er forlænget med andet stof. Bullen er foret med brunt glittet bomuld, længden er 45 cm, over brystet er bullen 80 cm.

Museumsinspektør Erna Lorentzen, "Den gamle By i Århus", har set den og fortalte, at stoffet stammer fra Lyon og er dateret til ca. 1750. Erna Lorentzen mente netop, som vi nævnte i begyndelsen, at almuen blev påvirket fra de bedre kredse. Hun mente, at pigen, som ejede bullen, havde tjent i et herskabshjem og havde fået tøjet foræret, men da der ikke var nok til hele bullen, blev der sat et skulderstykke ind af andet stof, skuldertørklædet skjulte det alligevel. Bullen stammer fra drejøkisten.

Drejøkisten var en kiste fyldt med meget fint velbevaret tøj, som Fredholm købte i 1972 i forbindelse med en auktion ved et dødsbo. Kisten står i Skipperhjemmet på Tåsinge Museum.

Hvad hørte til en piges eller kones påklædning

Inderst havde hun en særk, dernæst en nattrøje, vor tids T-shirt. Nattrøjen har en lang historie. Den har været brugt helt tilbage til 1600 tallet, måske længere. Uden på nattrøjen en bul (snøreliv). Dernæst et skørt (en neder-

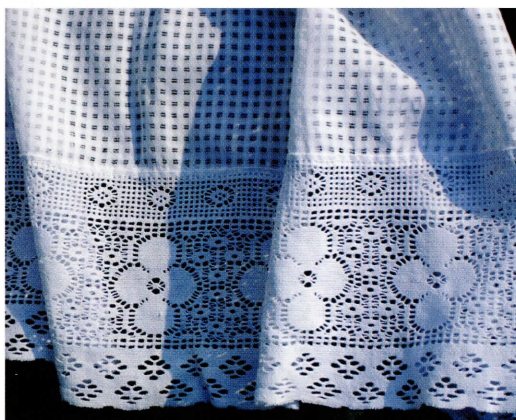

Mathilde forvandlet til ung pige fra 1700-tallet.

*Mathilde
iklædt bullen
med urtepotte-
mønstre, i
hænderne hol-
des en bul fra
Drejøkisten.*

*Dragten har
tydeligvis
tilhørt en
meget slank
pige.*

Borten fornedet på den gamle dåbskjole.

To slags tejner.

Tamburering på tørklædet.

del) i ensfarvet uldstof også kaldet en klokke, derunder et eller flere underskørter. Det var vigtigt, at man var smal om livet, men havde bredde hofter, derfor tog kvinderne flere underskørter på under klokken. Det kunne også have den fordel at holde varmen. Un-

derbukser gik man ikke med. Ofte snød man med forbredten og brugte noget tarveligere stof. Det blev alligevel skjult under forklædet. Kvinderne syede selv klokken i hånden. Der var ikke noget med tilskæring, 4 stykker lige stof med ægkant foroven og fornedet. I begge sider var der en slids, for at kunne komme ind til løslommen eller fikken, som løslommen blev kaldt. Løslommen blev bundet fast om livet og var beregnet til nøgler og andre vigtige ting. Klokken (nederdelen) blev lagt i små læg rundt om livet, men ikke på maven. Læggene blev riet fast sammen. På bagedagen blev klokken presset med de varme brød.

Desuden havde man strømper, træsko og forklæde. Til hverdag havde man en bulhue.

Kun til pænt havde man det flotte hovedtøj på. Jo finere nakken var broderet med silke-tråd, guld og sølv tråde, jo højere status havde man.

På den tid omkring 1700 - 1750 var det almindelig, at kvinden havde fine hvide tørklæder på, men moden har jo også betydet meget dengang, så man begyndte med skuldertørklæder af silke i forskellige farver heraf nogle med blomstermotiver. De blev købt hos den omvandrende handelsmand eller på markeder. Pastor Frederik Lund skriver om det i sin bog "Beskrivelse over øen Thorseng". Museet har i udstillingen både skuldertørklæder, huer og nakker. Til overtøj brugte kvinderne store broderede uldne sjaler, eller store såkaldte franske sjaler, som blev vævet i Skotland. De var som regel vævet på sort bund med en yderbort i sjalsmønster i røde og gyldne farver. Det var meget store sjaler omkring 2 x 2 meter, og de var dyre i indkøb. Derfor broderede kvinderne selv deres sjaler. Museet har et særlig smukt håndbroderet sjal med blomster-ranker. Det er i sort uld, hvor den ene trekant er med blomster i lyse farver til glæde, den anden trekant i dystre farver til sorg. Senere omkring 1880 blev det almindelig, at man brugte et kort slag, for det meste i sort uld, syet med blonder og sorte bånd. På museet findes der et sådan slag, som har tilhørt Kirstine Madsen Pedersen født den 1-7-1852 i Gl. Nyby. Det er syet af let sort uldstof med vidde i ryggen. Kraven er med blonder, store hægter samt bredt silkebånd til at binde slaget sammen.

En tejne

Museet har flere tejner, som er indleveret fra folk med bemærkning om, at det var datidens madkasse. Der findes en speciel tejne i samlingen, meget større end madtejnen. Den er 41 cm høj, 64 cm lang og 34 cm bred, udformet som en tejne, fint dekoreret med påmalede blomstermotiver. Man er ikke i tvivl om, at det er en kvinde, som har ejet den. I

Fredholms arkiv står der, at den blev brugt til transport af tøj til kirke. Især hovedtøjet var svært at transportere, det behøvede meget plads. Denne tejne har således været brugt til opbevaring af det fine tøj undervejs til kirke, eller når man skulle til staden. Her havde man altid sit pæneste tøj på, men da transporten var med hest og vogn i al slags vejr, ville det gå ud over det pæne tøj, hvis man rejste i det. At komme til staden var en dagsrejse, og der skulle også være plads til madpakken.

Der er ikke skrevet så meget om tejner. Madtejnen var jo bare en ting, som man havde og brugte i hverdagen. Tejnen har været brugt i hele Norden gennem århundreder.

De skjulte skatte

Men de skjulte skatte er ikke skjulte, men tilgængelig for alle, og alle er velkomne til at besøge museet. Der er en rød tråd igennem museet. Det er ikke alene tekstilerne, men også andre genstande, som findes på museet. Bygningerne, haven, ja, det hele. Den røde tråd går tilbage til de tidlige beboere på Tåsinge. Museet er tøsingers kulturarv.

Kilder: Artikler fra Arkivet. Pastor Frederik Lund "Beskrivelse af Thorseng". Pauli Andersen "Dansk Bondevævning". Grete Simonsen "Tåsinge Årbog 2001".

Grete Simonsen og Birthe Christensen

Grete Simonsen og Birthe Christensen udfører begge frivilligt arbejde på Tåsinge Museum. Grete Simonsen har tilhørt staben af frivillige lige siden 1974 og har bl.a. stort kendskab til museets tekstilafdeling. Som de øvrige frivillige føler de begge stor glæde ved arbejdet og holder meget af museet og de gamle ting, som der passes godt på.

Grete Simonsen, født på Midtfyn, nu bosiddende på Skovballevej i Landet, Tåsinge.

Birthe Christensen, født i Skovballe, Tåsinge, nu bosiddende på Sangdrosselvej i Landet, Tåsinge.